

DOREL DUMITRU CHIRIȚESCU

**INFLAȚIA ȘI ALTE DEZECHILIBRE DIN
ECONOMIA ȘI SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ**

Prefață de Constantin Anghelache

INSTITUTUL EUROPEAN
2019

Cuprins

Prefață / 7

Introducere. Despre modernizarea României, patriotism, dar și despre inflație și faptul că banii noștri au chipul și asemănarea noastră / 9

Capitolul I. Ce este inflația? / 29

- 1.1. Definiția inflației / 29
- 1.2. Inflația într-o economie capitalistă, deschisă / 36
- 1.3. Inflația monedei metalice / 43
- 1.4. Inflația de penurie / 45

Capitolul II. Potențialul inflaționist al economiei românești socialiste / 49

- 2.1. Potențialul inflaționist al economiei românești socialiste / 49
- 2.2. De ce a căzut socialismul/socialismul românesc? / 67
 - 2.2.1. Caracterul nenatural al construcției sociale socialiste / 67
 - 2.2.2. Criza economică a socialismului românesc / 86

Capitolul III. Factorii care au dus la intensificarea inflației în perioada de tranziție la economia de piață, 1990-2004 / 105

- 3.1. Dimensiunile fenomenului inflaționist în perioada de tranziție la economia de piață / 105
- 3.2. Factorii intensificării inflației în perioada de tranziție la economia de piață / 124
 - 3.2.1. Factori de ordin intern / 124
 - 3.2.1.1. Dezechilibrele din sectorul real al economiei / 126
 - 3.2.1.2. Dezechilibrul monetar / 159
 - 3.2.2. Factori de ordin extern / 163
- 3.3. Opinii privind gruparea și importanța factorilor care au influențat inflația / 166

Capitolul IV. Efectele intensificării inflației / 169

- 4.1. Efecte de ordin economic / 171
- 4.2. Efecte sociale ale intensificării inflației / 177
- 4.3. Consecințe de ordin politic / 184

Capitolul V. Modalități de combatere a inflației / 187

- 5.1. Rolul statului în combaterea inflației – o clarificare necesară / 187
- 5.2. Politici de combatere a inflației / 195
 - 5.2.1. Politici de control al cererii agregate / 203
 - 5.2.1.1. Controlul cererii agregate prin politici fiscale / 206
 - 5.2.1.2. Controlul cererii agregate prin politici monetare / 213
 - 5.2.1.3. Controlul cererii agregate prin politici de prețuri și venituri / 220
 - 5.2.2. Politici de stimulare a ofertei agregate / 223
- 5.3. Considerații privind alte posibile modalități de combatere a inflației / 227

Capitolul VI. Echilibru/dezechilibru economic după anul 2004 / 233

- 6.1. Dimensiunile fenomenului inflaționist în perioada de după tranziția la economia de piață / 233
- 6.2. Inflația revine / 253

Capitolul VII. Probleme actuale ale economiei și societății românești / 261

- 7.1. Sărăcia / 261
- 7.2. Repartiția inechitabilă / 264
- 7.3. Reindustrializarea / 270
- 7.4. Vecinătatea / 273
- 7.5. Morala în politică, Corneliu Coposu / 278
- 7.6. Patriotismul economic / 281
- 7.7. Economia ca teatru de război / 288
- 7.8. Îndatorarea / 291
- 7.9. Creșterea economică / 298
- 7.10. Asocierea / 305
- 7.11. Profilul capitalismului românesc / 308
- 7.12. Impozitarea marilor afaceri / 314
- 7.13. Emigrația / 320

Capitolul VIII. Inflația ca fenomen planetar / 325

- 8.1. Capitalismul contemporan / 325
- 8.2. Vocația planetară a dolarului american / 332
- 8.3. Importul/Exportul de inflație / 335

Bibliografie / 337

Introducere

Despre modernizarea României, patriotism, dar și despre inflație și faptul că banii noștri au chipul și asemănarea noastră

Atunci când m-am gândit la scrierea unei teze de doctorat, m-am oprit la o temă legată de inflația din economia românească. Motivul alegerii a fost unul simplu. Toată lumea românească era uluită de amploarea problemelor economice de după Revoluție, iar explicațiile, ca și azi, erau destul de puține, chiar inexistente. Nici practicienii economiei și nici teoreticienii nu știau ce înseamnă economia liberă. Se întâmpla asta și pentru că școala românească de economie a fost puternic ideologizată. Se studia puțină economie capitalistă și numai din punctul de vedere al criticilor aduse lumii libere. Există un fel de confuzie și chiar teamă în a explica fenomenele economiei de piață. Printre oamenii domeniului, și nu numai, circulau zvonuri legate de revenirea comunismului la putere. Confuzia, teama și frustrările dominau viața academică, practica, dar și zona cercetării economice.

De ce creșteau prețurile atât de rapid? Ce se întâmpla cu economia noastră? Cauzele erau unele specifice tranziției? Existau cauze care veneau din urmă, din perioada economiei socialiste? Puteau fi despărțite aceste cauze? Cât de viabil a fost socialismul în general și cât de viabil economic a fost socialismul românesc? Se greșea în managementul macroeconomic? Care erau aceste greșeli? Se putea conduce și altfel tranziția la economia de piață? Prin teza mea de doctorat doream să răspund la o parte dintre întrebările legate de tranziția la economia de piață, dar și să spulber mitul echilibrului perfect al lumii socialiste românești și faptul, dedus de aici, că vinovată de instabilitatea economică este doar epoca post-socialistă, cu toate neîmplinirile sale. Bătălia pentru echilibru economic a fost pierdută de către comuniștii români. Asta era de demonstrat, înainte de orice. Ce s-a întâmplat după Revoluție? Este o altă discuție, dar cu aceiași actori. Structurile politice și de putere au rămas neatrinse. Comuniștii nu au făcut decât să-și schimbe numele în fesenști. Urmarea a fost că reformele din țara noastră au avut cel mai lent ritm dintre toate statele foste comuniste. Lucian Boia, admite un caracter profund particular, „altfel”, al

socialismului românesc¹. Acest „altfel” este dat de către o sumă de caracteristici: deși țara avea un număr redus de comuniști în perioada interbelică, a devenit țara cu cei mai mulți comuniști; societatea românească a fost profund comunizată; în România a existat un comunism dinastic, unic în spațiul european; totuși, deși s-a opus puțin regimului comunist, România a sfârșit într-o revoluție anticomunistă sângeroasă; cea mai violentă revoluție anti-comunistă s-a prelungit în cea mai lungă și lentă tranziție la economia de piață. Economia, dar și lumea românească în ansamblul său, au intrat în îndelugata perioadă de „tranziție la economia de piață”. Ambiția lucrării de față este aceea de a oferi o imagine a istoriei acestor dezechilibre. Această istorie o vom împărți, de aceea, în trei perioade distincte: socialismul, epoca de tranziție la economia de piață și perioada de după tranziție. Cronologic, putem discuta despre periodizarea următoare: 1950-1989; 1989-2004; 2004 până în prezent. România a rămas permanent în zodia dezechilibrului social pronunțat. Din această cauză, acum la mai multe decenii de la Revoluție, părem a configura un tip de capitalism propriu, discutabil și eșuat. Vorbim despre aceleași lipsuri, aceeași instabilitate socială și despre predominanța sentimentului că drumurile noastre, ale românilor, nu sunt alese niciodată așa cum ar trebui. Sentimentul unui eșec stăpânește, azi, lumea românească. Este un eșec al dezvoltării unei morale a omului liber, care să-l poziționeze corect într-o lume a libertăților. Poate că de aceea am simțit nevoia reluării acestui proiect. Este nevoie și acum, ca și atunci, de încercări de dezbateră care să propună și soluții, nu numai să pună întrebări. Demersul meu intervine, iată, în condițiile reapariției inflației, pe fondul unei guvernări și a unei tendințe politice care ne pot duce spre dezastru. Este aici și un angajament care rezultă din presiunea timpului pe care îl trăim. Inflația a avut nevoie de explicații și are nevoie de explicații, pentru că bătălia pentru stabilitate economică și socială este una permanentă. Lucrarea de față extinde dezbateră, încercând să ofere o imagine cât mai completă asupra acestor decenii și mai ales, așa cum spuneam, încercând să ofere și explicații, nu numai întrebări. Este un demers complex și unitar, dar și complicat, pentru că nu trebuie să uităm că trăim într-o lume complicată, lumea românească. În același timp, mi-am propus o viziune unitară, pentru a ne da seama dacă nu cumva cauzele pentru care trăim în dezechilibre sunt mereu aceleași. *Este vorba aici despre tendința naturală a poporului nostru spre instabilitate și improvizatie?* Noi românii, credem că economia este un fel de activitate „la mâna noastră”. Adică dacă noi dorim, inflația poate fi combătută oricum, după cum prosperitatea și predictibilitatea economică pot fi atinse imediat. Nu este de ajuns să ne dorim, trebuie să mai și știm și să și putem.

¹ Lucian Boia, *Strania istorie a comunismului românesc*, Editura Humanitas, București, 2016, pp. 7-8.

Revenind la inflație, vom spune că nu există bani care să rămână perfect constanți prin raportarea lor la lumea mărfurilor. Viața economică este un proces viu, în continuă schimbare. Valoarea economică și reflectarea sa prin bani urmează această lege. Orice variație a valorii se vede în variația instrumentului monetar. Cu alte cuvinte, nu banii în sine sunt vinovați pentru aceste fluctuații, ci lumea economică în ansamblul său, sistemul economic. Acțiunea umană este continuă și provoacă permanent fluctuații și reasezări. Din acest motiv *inflația este un fenomen universal, al tuturor economiilor și în toate timpurile*. Toți cei care au gestionat bani au căzut în capcana falsificării lor, fie că este vorba despre faraonii egipteni, regii greci, împărații romani, conducătorii de orașe medievale, băncile comerciale din epoca de început a capitalismului, sau băncile centrale moderne. De puțin timp oamenii și-au pus cu adevărat problema păstrării purității și valorii monedei. Lupta cu inflația a început după ce aceasta a fost declarată inamicul public numărul unu. De aceea, o carte despre inflație este, credem, oricând binevenită. Este vorba, la început, despre dezechilibrele specifice socialismului, apoi despre inflația din economia românească în perioada de tranziție la economia de piață, după care dezbaterea ajunge în prezent. *Considerăm că perioada de tranziție la economia de piață cuprinde ansamblul transformărilor pe care le-a suferit România până în momentul în care a căpătat statutul de economie de piață funcțională*. Acest statut este o recunoaștere oferită de către Uniunea Europeană, un standard atins conform căruia sunt îndeplinite criteriile după care o economie poate fi apreciată ca fiind de piață și nu etatistă. Fără acordarea acestui statut, negocierile pentru aderarea la UE, nu puteau fi încheiate. Statutul de economie de piață funcțională este un criteriu economic în funcție de care a fost apreciată economia noastră ca fiind convergentă sau divergentă în raport cu economia europeană. Acest criteriu, pur economic, a fost introdus la Consiliul European de la Copenhaga din anul 1993. Cuprinde o dublă condiționalitate: țara să aibă o economie de piață funcțională și să facă față forțelor concurențiale, de piață, din cadrul uniunii. În esență, este vorba despre următoarele trăsături pe care trebuie să le îndeplinească o economie pentru a deține statutul de economie de piață funcțională²: prețurile și comerțul să fie liberalizate; sistemul juridic să fie unul funcțional; dreptul de proprietate să fie garantat; să existe stabilitate macroeconomică; politicile economice să fie coerente; sectorul financiar să fie bine dezvoltat; absența unor bariere semnificative în viața economică, dar și la intrarea și ieșirea companiilor de pe piață; să existe un sector dezvoltat al întreprinderilor mici; libera concurență.

Perioada despre care vorbim este una marcată de transformări puternice. Într-un interval de timp relativ scurt, economia noastră parcurge distanța de la

² Voican Răzvan, *Ziarul Financiar*, 31 ianuarie, 2003.

statutul unei economii centralizate, de tip socialist, la cel al unei economii deschise, o economie de piață care poate fi convergentă cu economiile europene. Despre condițiile politice în care s-a produs această transformare vom vorbi în cele ce urmează. A fost o perioadă dificilă, în care factorul politic, declarat antireformator, a jucat un rol important. La noi, secretarii de partid, adulatori ai lui Ceaușescu, s-au apucat să construiască o lume liberă. Dacă privim acum în urmă, putem să spunem că acest proiect ar fi unul eșuat? Este dificil de răspuns la o asemenea întrebare. Poate că lumea capitalistă românească actuală nu este una chiar eșuată. Cert este că România nu a reușit să-și păstreze mare parte a capacităților de producție din industrie și nu numai. Din această cauză suntem azi puternic dependenți de statele europene partenere. Pierderea industriei românești s-a produs pe fondul unor convingeri ale liderilor politici din acea vreme, conform cărora țara nu putea și nu trebuia să aibă un parcurs capitalist. Din acest motiv, economia noastră și societatea noastră nu au evoluat în raport cu posibilele exigențe ale deschiderii și competiției. De fapt, o bună perioadă de timp țara a fost guvernată după principii enunțat la manifestațiile împotriva partidelor istorice și anume acela că „nu ne vindem țara”. Liderii comunist-securiști care s-au așezat în fruntea noastră, emanați sau nu de Revoluția Română, au închis economia și societatea într-un cerc al neîncrederii în valorile lumii libere. Toată lumea enunța un gen de „democrație originală”, în spatele căreia se afla chipul hidos al securistului care a scuipat televizorul în momentul în care a văzut ce se întâmplă la București în decembrie 1989, sau care a împușcat literalmente manifestații la București sau în alte orașe ale țării. Industria românească avea nevoie, la momentul Revoluției, de bani, tehnologii și piețe de desfacere. A primit izolare, management defectuos și sloganuri. Urmarea a fost că într-o scurtă perioadă de timp capacitățile de producție au început, rând pe rând, să dispară. *Dacă socialismul românesc a fost dictatorial și izolaționist, ceea ce s-a întâmplat după Revoluție a fost o demnă continuare. Populația aștepta reorientarea țării de la lideri politici care nu credeau în superioritatea lumii libere și care spuneu asta deschis.*

Pe fondul existenței unor puternice dezechilibre moștenite de la regimul trecut, inflația a fost un fenomen permanent prezent. Totul se vede în prețuri și totul s-a văzut în prețuri, de la explozia acestora din momentul liberalizării lor, până la inflația anilor de după această liberalizare. Efectele colaterale au fost instabilitatea socială și nivelul de trai scăzut. S-a suferit mult la noi din cauza inflației și poate de aceea ar trebui să fim mult mai atenți atunci când acest fenomen tinde să reapară. Economisții au dreptate când spun că nu există un fenomen mai periculos și că ar trebui să punem combaterea sa pe primul plan. Printre monetariști există o vorbă veche conform căreia o monedă poate fi sănătoasă numai dacă economia pe care o susține este sănătoasă. „Dați-mi o economie stabilă și vă dau o monedă stabilă!”, spunem noi adesea. Din acest

motiv marea provocare și marea ambiție a acestei lucrări este aceea de a defini în mod corect inflația și de a-i descoperi în mod corect cauzele. Asemenea unui medic, un economist trebuie să fie un bun diagnostician. Un diagnostic corect al bolii înseamnă un tratament corect și șanse mari de vindecare. De aceea vom discuta pe larg despre economia socialistă românească. Aici se află cheia înțelegerii creșterilor de prețuri și dezechilibrelor de după Revoluția din decembrie 1989. Și când spunem asta nu ne gândim nepărat să aruncăm vina pe „greaua moștenire”, ci pur și simplu de a căuta la rădăcinile fenomenului, cauza cauzelor cum s-ar mai putea spune. Dezechilibrele din perioada de tranziție nu vin de nicăieri. Ele erau deja instalate în economia noastră, iar liberalizarea prețurilor nu a făcut decât să le scoată la suprafață. Tensiunile au stat ascunse de către propaganda comunistă și de către mecanismul specific economiei centralizate. Chiar dacă nu se manifestau prin creșteri de prețuri, așa cum se întâmplă într-o economie deschisă, asta nu înseamnă că nu existau.

Odată cu trecerea economiei și societății românești într-o nouă etapă a evoluției sale, tranziția la economia de piață, își fac simțită prezența profunde procese inflaționiste. Perioada de dinainte de 1989 era caracterizată prin dominația proprietății socialiste, de stat și cooperatiste, monopolul acesteia în toate ramurile economice, piața era considerată ca o componentă pașnică a sistemului economic, pârghiile economico-financiare (prețul, dobânda, salariul, impozitele și taxele) erau dirijate și corelate centralizat, veniturile nu erau legate de eficiența reală a activității depuse, raportul dintre cerere și ofertă nu avea nici un rol în determinarea prețului, iar prețul nu juca rolul său de semnal al întregii activități economice. Toate aceste caracteristici au determinat acumularea a numeroase dezechilibre și tensiuni. Astfel că, după semnalul libertății politice de la 22 decembrie 1989, a urmat semnalul libertății economice din 01.11.1990.

Liberalizarea prețurilor urmată de creșteri intense ale acestora a fost o recunoaștere a dezechilibrelor despre care am amintit, după decenii de conducere centralizată, extensivă, a economiei românești. Noi exigențe trebuiau respectate: productivitate, eficiență, rentabilitate. Paradoxal, dar prin liberalizarea prețurilor aceste imperative au fost amânate. Dintr-un indicator amorf, lipsit de relevanță, prețul se transformă într-un paravan în spatele căruia se vor ascunde în continuare lipsa de eficiență, comportamentele bazate pe nepăsare și lipsă de răspundere, slaba competitivitate a economiei în cadrul circuitului economic mondial. În aceste condiții inflația s-a manifestat la cote, altădată, de neimaginat. Produs al dezechilibrelor anterioare, va fi alimentată de evoluțiile din economie și societate. Factorii de influență sunt numeroși: dezechilibre din sectorul real al economiei (ecartul dintre cererea agregată și oferta agregată, blocajul financiar etc.), dezechilibre de ordin monetar (dintre nevoia de monedă din economie și oferta de monedă), dezechilibre preluate din economia mondială (prin intermediul politicii de curs valutar, a importurilor). *Esențial în*

urmărirea proceselor inflaționiste credem că este diagnosticul pus acestora. În acest context, am considerat inflația din economia românească determinată de dezechilibrele din sectorul real al economiei și nu de posibilele dezechilibre de ordin monetar. Este constatarea pe care am pus-o la baza discuției despre posibile modalități de combatere a fenomenului și redresare a economiei naționale, care ar fi putut fi aplicate. Considerăm că printr-o politică de reformă chibzuită, printr-o atentă cunoaștere a realităților economiei noastre, o conducere a proceselor economice luând în calcul în primul rând interesele societății românești actuale și de perspectivă, prin asumarea unui nou rol, mai activ, al fiecăruia dintre noi, costurile generate de reformă (inflația fiind unul dintre ele) puteau fi mai ușor controlate și mai larg asumate. Era condiția de bază pentru a asigura sprijinul popular atât de necesar reușitei procesului de tranziție la economia de piață.

Inflația este un fenomen extrem, specific unor dezechilibre extreme. Ea se manifestă pe fondul credinței unor economiști, dar nu numai, că se poate face orice cu banii și că ei sunt neutri față de sistemul economic. Banii nu sunt neutri față de acest sistem și nici față de decizia din economie sau din politică. Banii pot crea economie, dacă sunt gestionați în mod corect sau pot crea dezechilibre și haos, dacă sunt gestionați în mod incorect. Trebuie să știm să organizăm economia și banii pentru a putea crea stabilitate și prosperitate. Iluzia că banii pot crea economie este foarte veche³. Oamenii au crezut mereu că simpla punere în circulație a banilor poate crea economie reală (lumea mărfurilor și a serviciilor). Se vorbea, chiar, că există un secret al bancherilor, o rețetă, prin intermediul căreia hârtiile pe care ei le pun în circulație capătă valoare. Însă lucrurile nu stau chiar așa. Așa cum alchimiștii nu au reușit să fabrice aur din pietre, nici oamenii politici sau economiștii nu au reușit să fabrice valoare din hârtie. Toate încercările au eșuat. Mereu au pus în circulație mai multă monedă din hârtie decât putea duce economia și mereu au obținut același rezultat, adică haosul monetar și economic. Cu timpul, am învățat că economia politică este o știință cu propriile sale legi și că odată aceste legi încălcate sau ignorate, apar și problemele. *Valoarea, în economie, nu se naște din nimic și totul stă, până la urmă, sub semnul efortului uman, al muncii, al resurselor și al valorificării superioare a acestora. Dincolo de asta nu se află nimic.* Poate doar iluzia unora dintre guvernanții noștri că pot reinventa sau rescrie știința economică și că pot, împreună cu secretarele lor, să influențeze legile economice. Banii nu sunt neutri în raport cu sistemul economic pe care îl susțin. Teoria neutralității monedei este depășită. Este foarte important să răspundem corect la întrebarea dacă expansiunea monetară (politica monetară/fiscală relaxată) poate aduce după sine o expansiune a economiei reale și care sunt limitele acestui mod de a

³ Eseu apărut sub titlul „Banii noștri au chipul și asemănarea noastră”, în Revista *Dilema Veche*, nr. 722/21-27 decembrie, 2018.

Respect pentru oameni și cărți

conduce economia. Una dintre cele mai importante dezbateri pe care o poartă economiștii este legată de modul în care poate fi folosită moneda în susținerea expansiunii economice. Adică măsura în care caracterul activ al monedei poate fi folosit în dezvoltarea economiei. Discutând despre emisiunea monetară, Milton Friedman⁴ oferă o cifră rezultată din multiple analize ale punerii în circulație a banilor și a efectelor pe care aceasta le creează în economie. Cifra de creștere a masei monetare, ca medie anuală, ar trebui să se situeze între 3 și 5%. Friedman are dreptate. În anumite condiții, banii pot crea economie. Banii pot provoca economia reală. Nu oricând, însă, și nu orice economie. În ce condiții? Prima explicație pe care trebuie s-o dăm în încercarea de a schița un răspuns este aceea legată de natura monedei respective. Există, în lumea economică internațională, două tipuri de economii și în consecință două tipuri de monede. Primele, despre care dorim a vorbi, sunt economiile care se află în fruntea competitivității. Ele sunt cele care dau tonul în bătălia pentru valorificarea factorilor de producție (capital material, financiar și uman). Mărfurile acestor economii sunt căutate și cumpărate pentru că sunt prețuite și pentru că au standarde de calitate bune sau foarte bune. Aceste economii susțin monede puternice, căutate și ele pentru că intermediază achiziționarea acestor mărfuri. Economii competitive le aliniază în spatele lor pe cele necompetitive. Economii necompetitive valorifică mai slab factorii de producție și se află în dependență de primele. Folosința monedei de către economii performante este una de tip seniorial (în înțelesul propriu al cuvântului), deoarece capacitatea de a produce comerț internațional le oferă mai multe avantaje. Schimbul comercial funcționează mereu în favoarea țării competitive prin mecanismul prețurilor. Produsul complex valorificat de către aceste economii realizează profituri și determină o capacitate mare de susținere și valorificare pe piața financiară a monedei respective. *Puterea economică susține o monedă puternică. Expansiunea monetară este valorificată de către expansiunea economică. Practic, inflația este evitată prin acest mecanism al valorificării banilor prin competitivitate. Cererea de mărfuri determinată de un impuls monetar este susținută de o ofertă corespunzătoare în economia reală, iar impulsul respectiv nu provoacă inflație. Prețurile rămân în echilibru și economia crește.* Mecanismul este unul simplu în esența sa și funcționează în favoarea celui puternic. Producția de monedă merge în echilibru cu producția de mărfuri. Dolarul american sau euro sunt monede căutate pentru că mărfurile din spatele lor sunt căutate. Nimic nu mai susține azi moneda din hârtie în afara competitivității, predictibilității și stabilității unei economii. Moneda din hârtie nu are niciun fel de valoare în sine. Valoarea sa este dată de valoarea mâinilor care o ating. Cel care exportă mult (balanță comercială excedentară) și competitiv, exportă și

⁴ *Capitalism și libertate*, Editura Enciclopedică, București, 1995, pp. 70-71.

posibila inflație și tensiunile interne. Economia puternică se echilibrează dinamic aducând în țară valoare și nivel de trai. Cel care importă mult (deficit al balanței comerciale) aduce în țară tensiunile și inflația din exterior. Purtătoare ale inflației sunt prețurile și marjele de profit pe care acestea le dețin. Există state care vând ieftin și cumpără scump, după cum există state care cumpără ieftin și vând scump⁵. Statele necompetitive sunt limitate în folosința monedei pentru expansiune economică. Aici apare inflația, pentru că nu își pot aduce parteneri externi care să le suporte surplusul de monedă și să preia, prin schimbul comercial, posibilele tensiuni. Ideea că putem pune monedă în piață prin îndatorare pe fondul unui comerț exterior dezechilibrat negativ (importuri mai mici decât exporturi) este păguboasă. Inflația își face simțită prezența și problemele de dezechilibru social apar imediat. Instabilitatea monetară provoacă noi instabilități și sistemul social devine neviabil. Moneda în piață, fără acoperire, chiar dacă vine din emisiune monetară sau împrumuturi externe, provoacă aceleași efecte. Acești oameni, care se joacă azi cu economia noastră, trebuie să știe că ne falsifică moneda și ne spulberă speranțele de viitor. Gestiunea banilor într-o economie este un joc subtil pe care nu-l pot practica decât cei care îi cunosc regulile. Expansiunea monetară poate susține expansiunea economiei doar în anumite condiții. *Condițiile în care o economie poate valorifica pozitiv un impuls monetar sunt date de: competitivitatea economiei; deschiderea economică; managementul macroeconomic în funcție de fazele ciclului economic; nivelul de cristalizare a economiei în raport cu diviziunea internațională a muncii; rezolvarea problemelor de proprietate și management în interiorul economiei; statutul geo-politic și geo-economic al țării; calitatea factorului uman.*

Ce este de făcut? Gestiunea monedei trebuie făcută în acord cu evoluțiile economiei reale. Fiecare țară trebuie să-și evalueze corect poziția și limitele. Banii pot dezvolta economia atunci când ei sunt un suport pentru sănătatea economiei și pot deveni toxici atunci când economia reală nu-i poate susține. Este rău să sub-monetizezi o economie (să pui în piață mai puțini bani decât este necesar) și tot atât de rău este dacă o supra-monetizezi (a pune în piață mai mulți bani decât sunt necesari). Banii pot produce un mare bine sau un mare rău. Ei sunt ca un medicament, nu fac bine oricui și în orice condiții. Prescripția unui specialist este mereu obligatorie. Moneda are, din acest punct de vedere, doar două fețe pentru că ea împrumută fețele celui care o gestionează. Este bună dacă el este bun și este rea dacă el este rău. Ca în multe lucruri care țin de noi, oamenii, trebuie doar să fim raționali și să aplicăm bunul simț comun. Paul Johnson, în lucrarea sa „Dușmanii societății”⁶, face o paralelă

⁵ A.D. Xenopol, *Opere economice*, Editura Academiei R.S.R., București, 1967, pp. 84-88, *Țară agricolă și țară industrială*.

⁶ Editura Humanitas, București, 2013, pp. 141-142.

Respect pentru oameni și cărți

între monedă și cuvânt, unică prin frumusețea și adevărul pe care îl conține: „Există, de fapt, o analogie foarte strânsă între cuvinte și monede, care sunt în mod fundamental creații umane. Un cuvânt abia făurit are obiectivitatea și inocența unui ban nefalsificat. Mănuit de oameni este supus curând procesului de inflație sau deflație și dobândește caracteristici morale sau imorale. (...) Așadar păstrarea adevărului curat al cuvintelor este o luptă constantă și fără sfârșit, la fel cu păstrarea sursei de bani; însă este și mai necesară pentru apărarea civilizației”.

Să gestionăm corect și cu caracter banii și atunci ei nu ne vor oferi surprize. Este o luptă și aceasta, lupta pentru sănătate și echilibru economic. **Gestiunea echilibrului monetar și a combaterii inflației nu trebuie lăsată doar în grija BNR pentru că mecanismul este simplu: echilibrele pe care le apără BNR pot fi ușor puse în umbră de către dezechilibrele din zona politică și guvernamentală. Politica fiscală și gestiunea canalului datoriei publice pot produce un rău de necompensat. Este cu atât mai periculos cu cât se vorbește tot mai des de mărimea datoriilor publice și de o viitoare criză a acestora. Orice politică fiscală este una eșuată dacă produce pierderea echilibrelor monetare. În problemele monedei ne aflăm într-o situație asemănătoare cu cea în care un nebun aruncă o piatră în baltă și apoi o mie de înțelepți sunt chemați s-o scoată, dar nu reușesc. Lumea în care trăim este mai fragilă și mai complicată decât pot oamenii noștri politici să-și imagineze. Banii noștri au chipul și asemănarea noastră, sunt puternici și au caracter dacă și noi suntem puternici și avem caracter.**

Despre puterea banilor și despre lipsa de caracter vorbește și această carte. Națiunile puternice au o monedă puternică, iar cele slabe au o monedă slabă. Banii ne definesc și ne diferențiază mai mult decât orice alt indicator din economie. De fiecare dată când dorim să știm câte ceva despre o economie națională putem privi doar la rata inflației ca singură cifră. Statele puternice și națiunile puternice își afirmă puterea și prin stabilitatea banilor lor. Această stabilitate susține o economie puternică și expansivă. Cel puternic este stabil și echilibrat, iar cel slab este dator și instabil, așa se întâmplă când vorbim despre persoane fizice și tot așa se întâmplă atunci când vorbim despre firme sau state. Așa cum cererea agregată dintr-o economie reprezintă suma tuturor micilor sau marilor acte prin care ceva, un bun, o marfă, sunt dorite de către consumatorii lor și moneda, sau banii, reprezintă suma tuturor actelor și acțiunilor dintr-o economie națională. Banii sunt o uluitoare sinteză și o veritabilă oglindă a noastră. Banii noștri sunt așa cum suntem noi. Este un adevăr de la care trebuie să plecăm mereu în judecarea problemelor legate de monedă și rolul său în asigurarea stabilității și prosperității.

Dacă vorbim despre instabilitate și despre criză prin inflație, poate că ar trebui să dezvoltăm dezbaterea spre războiul care se poartă în interiorul României pentru modernizare. *Poziția de pe care este scrisă această carte este*

Respect pentru oameni și cărți

una a unui liberal moderat și dezideratul nostru, enunțat în mai multe ocazii, este acela al unei economii stabile, care să ofere prosperitate și stabilitate unui social românesc deschis, aflat în competiție cu lumea. Nu poți fi cu adevărat puternic dacă nu ai cu cine să te compari, iar comparațiile nu se pot face decât prin asumarea și recunoașterea competiției internaționale. Izolaționiștii, sau patrioții de ocazie, ar obiecta că România nu este pregătită acum pentru aceste deschideri și de aceea clamează întoarcerea înapoi la izolare și autarhie. Le vom răspunde că dacă judecăm așa, nu vom fi niciodată pregătiți pentru competiția cu lumea și asumarea unui rol deschis, într-o lume globalizată și globalizantă.

În acest context, al unei lucrări despre inflație, ne permitem a aminti această sciziune între cele două tendințe, cea care ne duce către deschidere și modernizare și cea care dorește înapoierea, autarhia și izolarea. Un exemplu de îndemn la izolare îl reprezintă și cunoscutul apel al Academiei Române. Ar fi fost frumos dacă acest apel al academicienilor români ar fi rămas în cadrele anunțate în titlul său. Acolo se vorbește despre națiune și identitate națională, dar textul care urmează „fuge” spre considerații de ordin social pe care cei care l-au redactat nu le stăpânesc cum se cuvine. Și eu aș fi fost de acord ca, în contextul presiunilor pe care comunitatea de maghiari din Transilvania le întreprinde împotriva statului român, să semnez un asemenea apel. Identitatea națională merită a fi apărată și așa, și este bine că oamenii cu un simț deosebit al patriotismului să facă acest lucru. Atunci când scriu despre economie și societate, uneori, oamenii mă înțeleg greșit. Cei mai mulți dintre ei cred că eu nu sunt patriot și nu-mi iubesc țara atunci când încurajez tendințele europene de integrare sau când scriu despre respectul pe care trebuie să-l purtăm oamenilor indiferent de rasă, religie, sex sau naționalitate. Evident că poți fi patriot considerând rasismul și naționalismul (de exemplu) ca fiind două mari probleme care au pus în conflict oameni și națiuni. Patriotismul este dator, cred eu, să fie lucid și să recunoască transformările sociale și realitățile din jurul nostru. Eu cred că putem iubi România și fiind pro-europeni.

Dar să revenim la mesajul academicienilor⁷. Înainte de orice aș vrea să vă povestesc o întâmplare. Am condus acum mai mulți ani, în timpul unei

⁷ „Identitate, suveranitate și unitate națională. Apelul unor academicieni români Către Poporul Român, Către instituțiile Statului Român.

Având în vedere poziția Academiei Române, de instituție identitară fundamentală, aflată de un secol și jumătate în serviciul Națiunii Române, semnatarii acestui Apel, îngrijorați de evoluțiile interne și internaționale din ultimele decenii, caracterizate printr-o continuă și alarmantă încercare de erodare a identității, suveranității și unității naționale a României, cu multe acțiuni plasate sub semnul globalismului nivelator sau al unei exagerate „corectitudini politice”, dar și cu multe acțiuni îndreptate *direct împotriva* Statului și Poporului Român (rescrierea tendențioasă, lacunară sau chiar mistificatoare a istoriei, denigrarea simbolurilor naționale, subminarea valorilor și